

В.І. Задорожна, В.Р. Шагінян

ДУ “ІНСТИТУТ ЕПІДЕМІОЛОГІЇ ТА ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ІМ. Л.В. ГРОМАШЕВСЬКОГО НАМН УКРАЇНИ”: ІСТОРІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ДУ “Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України”, м. Київ

У роботі аналізується діяльність Інституту протягом періоду його існування, розглянуті сучасні можливості та перспективні напрямки діяльності наукових лабораторних та клінічних підрозділів установи.

Ключові слова: епідеміологія, вірусологія, мікробіологія, інфекційні хвороби.

Інститут був заснований у жовтні 1896 р. за ініціативою “Київського Товариства боротьби із заразними хворобами” на кошти добровільних внесків та отримав назву “Бактеріологічний інститут”. Інститут багаторазово змінював свою назву в залежності від першочергових завдань, які поставали перед країною. Серед організаторів та співробітників Інституту були видатні вчені зі світовим ім'ям — академік Л.В. Громашевський, професори В.К. Високович, А.Д. Павловський, В.В. Подвисоцький та інші.

У перші роки існування Інститут мав у складі два відділення — сироваткове, де виробляли протидифтерійну сироватку, та пастерівське, де виготовляли вакцину проти сказу, якою щепили населення. У Київському бактеріологічному інституті вперше на теренах колишньої Російської імперії була отримана протидифтерійна сироватка. Пізніше в Інституті був організований відділ експериментальної медицини, який очолював професор В.К. Ліндеман.

В Інституті проводилися новаторські для того часу дослідження по вивченню життєдіяльності культури тканин. У цьому напрямку відомі дослідження А.А. Кронтовського, які отримали міжнародне визнання.

У 1920 р. Інститут був прийнятий на державний бюджет, отримав назву Санітарно-бактеріологічний інститут та значно розширив виробництво вакцин і сироваток. Завдяки творчій науковій діяльності вчених у 20–30-х роках минулого століття в Інституті було налагоджено випуск понад 15 профілактичних та діагностичних препаратів. У 1950–70-і роки

Інститут став великим науковим центром із розвинутою виробничою базою, його імунобіологічними препаратами забезпечувалися не тільки заклади охорони здоров'я нашої країни, але й був налагоджений експорт за кордон — у країни Європи, Близького Сходу та Індію.

У 1966 р. (70-ти річчя існування) до складу Інституту входило 7 відділів, які включали 18 лабораторій. При Інституті працював завод бактерійних препаратів, в якому було налагоджено виробництво гамма-глобулінів, антирабійної вакцини, протигангренозної сироватки та інших лікувальних та профілактичних препаратів. В Інституті працювало 86 наукових співробітників і 32 лікарів, серед них 4 доктора та 49 кандидатів наук, навчалось 23 аспіранта, 15 співробітників виконували докторські та 44 — кандидатські дисертації. Активна наукова робота, яка проводилася в Інституті, у подальшому сприяла формуванню значної кількості науковців — кандидатів та докторів наук, інтенсивному розвитку Інституту. Фахівці Інституту брали участь у боротьбі з інфекційними хворобами не тільки в Україні, а й за її межами.

У 1978 р. виробнича база відокремилася від Інституту, сформувавшись в окрему структуру. На даний час це Приватне акціонерне товариство “Біофарма”, яке, на жаль, не виробляє жодної вакцини. У 1981 р. Київський НДІ епідеміології, мікробіології та паразитології (таку назву на той час мав Інститут) був об'єднаний із Київським інститутом інфекційних хвороб, внаслідок чого Інститут отримав клінічну базу.

На час сторіччя з дня заснування (1996 р.) Інститут нараховував 6 наукових відділів: епідеміології; мікробіології; вірусології; патентування, наукової інформації та впровадження; відділ СНІДу та клінічний відділ. До складу відділів входило 11 лабораторій. Клінічний відділ включав 4 клінічних відділення, лабораторію клінічної біохімії, клініко-діагностичну лабораторію та диспансерно-поліклінічне відділення. Колектив Інституту скла-

дався з 419 співробітників, серед яких було 29 докторів медичних наук (з них 10 професорів) та 52 кандидати наук. На той час Інститут був визнаний головною науковою установою в галузі епідеміології, мікробіології, вірусології, інфекційних хвороб, брав участь у координації діяльності протиепідемічної та інфекційної служби України.

На базі Інституту була створена низка науково-методичних центрів, він очолював провідні напрямки боротьби з найбільш актуальними інфекціями. При лабораторії епідеміології та профілактики кишкових інфекцій працювали "Сальмонельозний центр", "Республіканський центр по фаготипуванню", Рада з регламентації застосування та впровадження дезінфекційних засобів. У 1985 р. лабораторія епідеміології та профілактики дитячих інфекцій стала центром вивчення популяційного імунітету до інфекційних хвороб, керованих засобами специфічної профілактики. Лабораторія епідеміології та профілактики зоонозних інфекцій була єдиним в Україні науково-методичним центром, який розробляв стратегію і тактику боротьби зі сказом та іншими зоонозами. ВООЗ визначила її базою для підготовки фахівців із зоонозних інфекцій країн Азії, Африки та Південної Америки. Лабораторія епідеміології та профілактики карантинних інфекцій була головною у проведенні наукових досліджень та розробці практичних рекомендацій з ліквідації спалахів холери в Україні. Лабораторія медичної паразитології відома розробкою науково обґрунтованих протималярійних заходів, що забезпечило ліквідацію цієї інвазії, вивченням питань геогельмінтології, тканинних біогельмінтозів. У лабораторії загальної мікробіології було розпочато створення національної колекції штамів мікроорганізмів. Наукова діяльність лабораторії екології мікроорганізмів (пізніше з 1996 по 2009 рр. — лабораторія поліомієліту та інших ентеровірусних інфекцій) була присвячена науковому обґрунтуванню стратегії та тактики ерадикації поліомієліту, що поряд із практичною участю в їх реалізації дозволило припинити циркуляцію "дикого" поліовірусу в Україні за рахунок досягнення достатнього рівня несприйнятливості населення, а її територію у складі Європейського регіону ВООЗ сертифікувати як вільну від цієї хвороби та в подальшому підтримувати статус вільної країни. Велику і незаперечну участь у цьому співробітників лабораторії офіційно визнано керівництвом Європейським бюро ВООЗ. Глибокі клініко-імунологічні дослідження з метою визначення оптимальних, в умовах нашої країни,

схем імунізації проти поліомієліту дозволили вперше серед країн колишнього Радянського Союзу впровадити до Календаря щеплень інактивовану поліомієлітну вакцину. Завдяки цьому було припинено захворюваність на вакциноасоційований поліомієліт серед щеплених, знижено інтенсивність циркуляції вакцинних поліовірусів та ризик формування серед них варіантів зі зміненими генетичними властивостями, здатних викликати ураження нервової системи. На базі лабораторії було зібрано велику колекцію штамів ентеровірусів (понад 100 штамів), визначено етіологію спалахів ентеровірусних інфекцій, досліджено біологічні властивості їх збудників, що дозволяло розробляти науково обґрунтовані протиепідемічні та профілактичні заходи відповідно до нагальних потреб.

У лабораторії епідеміології та профілактики вірусних гепатитів вперше на підставі широких сероепідеміологічних досліджень було визначено поширеність вірусних гепатитів в Україні, розроблено програму запобігання поширенню парентеральних вірусних гепатитів у лікувально-профілактичних закладах. Відділ СНІДу, створений на базі Інституту, став основою для розвитку цього напрямку інфектології в країні. До складу відділу входили лабораторія епідеміології СНІДу, лабораторія діагностичних досліджень (референс-лабораторія) та клінічне відділення ("блок СНІДу"). У клінічному відділі Інституту ефективно працювали наступні підрозділи: відділення вірусного гепатиту; відділення ускладнених форм грипу, гострих респіраторних захворювань та нейроінфекцій; відділення реанімації та інтенсивної терапії.

На даний час до складу Інституту входить 9 наукових лабораторних підрозділів (відділ ВІЛ та ВІЛ-асоційованих інфекцій; відділ респіраторних та інших вірусних інфекцій; науково-організаційний відділ; лабораторія медичної мікробіології з музеєм патогенних для людини мікроорганізмів; лабораторія епідеміології парентеральних вірусних гепатитів та ВІЛ-інфекцій; лабораторія кишкових інфекцій і паразитозів; лабораторія дезінфектології; лабораторія імунології та вакцинопрофілактики; лабораторія експериментальної хіміотерапії вірусних інфекцій); відділ вірусних гепатитів та СНІДу, відділення вірусних гепатитів; відділення СНІДу з палатою інтенсивної терапії; клініко-діагностична лабораторія, консультативна поліклініка; Центр уражень нервової системи (відділ нейроінфекцій; відділ інтенсивної терапії та детоксикації; відділення нейроінфекцій; відділення інтенсивної терапії та

детоксикації). В Інституті працюють 307 співробітників. Наукових співробітників — 76, серед них 15 докторів наук (8 професорів) та 28 кандидатів наук.

Зменшення кадрового потенціалу Інституту в останні роки має свої об'єктивні причини. Спостерігається загальна тенденція щодо втрати престижу наукової діяльності, що в значній мірі пов'язано з неадекватною матеріальною оцінкою праці наукових співробітників. Низька заробітна плата, яку отримують при влаштуванні на роботу в науково-дослідні установи випускники вищих навчальних закладів, не сприяє оновленню наукових кадрів. Протягом багатьох років має місце недостатнє державне фінансування на закупівлю витратних матеріалів для проведення наукових досліджень. Це разом і з іншими чинниками призводить до того, що поступово втрачалися цілі наукові напрямки, наукові школи, що є недопустимим на тлі стрімкого світового розвитку інфектології та такого ж стрімкого зростання актуальності інфекційних хвороб.

Ураховуючи славетні традиції Інституту, його статус провідного наукового закладу, який завжди визначав та має визначати й в подальшому науково-обґрунтовану політику в галузі забезпечення епідемічного благополуччя країни, наявність висококваліфікованих фахівців із великим науковим та практичним досвідом, необхідно спрямувати зусилля на збереження цього статусу та подальший розвиток Інституту.

Натепер основними пріоритетами наукових лабораторних підрозділів Інституту є вивчення актуальних питань епідеміології, мікробіології, вірусології, специфічної діагностики, профілактики, у тому числі вакцинопрофілактики інфекційних хвороб, клінічних відділів — вивчення питань клініки, патогенезу інфекційних хвороб, розробка нових методів їх лікування та діагностики (ВІЛ-інфекція/СНІД, парентеральні вірусні гепатити, нейроінфекції), клінічних відділень — надання висококваліфікованої медичної допомоги хворим на вірусні гепатити, ВІЛ-інфекцію, інфекційні ураження нервової системи.

Внаслідок реорганізації санітарно-епідеміологічної служби України ще більш загострилися питання її науково-методичного супроводу, розробки науково обґрунтованих актуалізованих та гармонізованих із країнами Європейського Союзу та ВООЗ нормативно-правових документів. Епідемічний процес є надзвичайно динамічним. Його еволюція відбувається під впливом соціальних,

абіотичних та біологічних чинників та обумовлена змінами, що відбуваються в паразитарній системі. Вивчення особливостей та закономірностей епідемічного процесу інфекційних хвороб є необхідним для контролювання його інтенсивності, прогнозування подальшого розвитку та розробки науково обґрунтованих протиепідемічних та профілактичних заходів.

Однією з медичних проблем сучасності, що традиційно вивчається в Інституті на фундаментальному рівні, є формування резистентності до протимікробних та дезінфікуючих засобів. Зазначене вимагає проведення постійного моніторингу біологічних властивостей штамів клінічно значущих мікроорганізмів на території України, визначення механізмів формування резистентності та пошук шляхів її подолання. Прикладне значення таких досліджень полягає у розробці науково-обґрунтованих рекомендацій щодо використання антимікробних лікарських засобів та дезінфектантів в умовах України, внесення їх до формулярів різних рівнів та клінічних протоколів.

В останнє десятиліття спостерігається зростання питомої ваги інфекційних захворювань, обумовлених асоціаціями умовно патогенних мікроорганізмів. Вони характеризуються особливостями патогенезу та клінічного перебігу, вираженим клінічним поліморфізмом, що відрізняє їх від перебігу класичних інфекційних хвороб та пов'язано з одночасним впливом декількох етіологічних чинників. Труднощі виникають і при інтерпретації результатів лабораторних досліджень, оскільки асиміляція декількох збудників може впливати на їх патогенний потенціал та інші біологічні властивості. Зазначене вимагає вивчення факторів вірулентності мікроорганізмів-асоціантів, зокрема найбільш поширених збудників опортуністичних інфекцій різної локалізації. Такі дослідження здійснюється в лабораторії медичної мікробіології з музеєм патогенних мікроорганізмів.

Натепер показано, що понад 65% всіх інфекційних захворювань, таких як пневмонія, інфекції верхніх дихальних шляхів, інфекції сечовивідних шляхів та статевих органів, остеомієліти, ендокардити, інфекція хірургічних імплантатів тощо, етіологічно пов'язані з мікроорганізмами, які існують у вигляді біоплівки, що підвищує їх стійкість до дії різноманітних чинників. За результатами досліджень Інституту найвищий потенціал щодо утворення біоплівки при інфекційних процесах мають стафілококи, ентерококи, представники родини *Enterobacteriaceae*, *Pseudomonas aeruginosa*,

дріжджоподібні гриби роду *Candida*. Біоплівка може формуватися як мікроорганізмами одного виду, так і їх асоціаціями. Ці дослідження створюють підґрунтя для розробки нових класів лікувальних, профілактичних антимікробних та дезінфікуючих засобів.

Однією із важливих функцій Інституту є укладання колекції актуальних штамів–збудників опортуністичних інфекцій, що необхідно для проведення подальших фундаментальних досліджень фенотипових та генетичних змін збудників, виявлення факторів їх патогенності, визначенні ролі окремих факторів у формуванні резистентності мікроорганізмів. Зазначене потребує постійного відпрацювання та науково обґрунтованого удосконалення критеріїв добору та методів тривалого зберігання штамів.

Давню історію має дослідження проблеми грипу в Інституті. Науковим напрямком, який активно розвивається сьогодні, є етіологічне прогнозування епідемій грипу. В Інституті діє грантова угода на виконання спільного проекту з CDC “Підтримка мережі з дозорного епіднадзора за грипом та реагування на сезонний та пандемічний грип національними органами охорони здоров’я України”, що дозволило впровадити систему дозорного епідеміологічного нагляду та отримувати інформацію щодо інтенсивності епідемічного процесу грипу в країні, етіологічної структури його збудників за менших економічних витрат порівняно з традиційною системою епідеміологічного нагляду. Сучасне обладнання відділу грипу та інших респіраторних інфекцій дозволяє проводити дослідження методом полімеразної ланцюгової реакції, з 2011 р. за допомогою мультиплексних тест-систем проводиться визначення й інших респіраторних вірусів (вірусів парагрипу, РС-вірусу, адено-, метапневмо-, бока-, корона вірусів). У рамках співпраці з 2 світовими центрами грипу (США та Великобританії) в Інституті запроваджено метод філогенетичного аналізу штамів вірусу грипу, проводиться секвенування українських його ізолятів. Дослідження, що проводяться, дозволяють виявляти штами з новими генетичними властивостями, зокрема і резистентні до противірусних препаратів, визначати відповідність епідемічних та вакцинних штамів, розробляти методи математичного моделювання епідемічного процесу грипу.

Не втрачають актуальності проблеми епідеміології, діагностики, профілактики та лікування ВІЛ-інфекції. Інститут є фундатором вивчення цих питань в Україні, де сформована відповідна

наукова школа. Результати багаторічної співпраці з вітчизняними, міжнародними організаціями та науковими установами світового рівня, у тому числі з ДУ “Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України”, ефективно впроваджуються в практичну діяльність Центрів СНІДу. Інноваційні наукові розробки в галузі епідеміології та діагностики ВІЛ-інфекції, що були започатковані в Інституті та потребують подовження, пов’язані з вивченням поширеності резистентних до антиретровірусних препаратів штамів ВІЛ в країні та характеру їх мутацій; вдосконаленням методів та алгоритмів лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції; розробкою методологічних та методичних підходів до створення системи зовнішнього і внутрішнього контролю якості специфічних досліджень.

Принципово однаковий механізм передачі збудників ВІЛ-інфекції, гепатитів В і С обумовлює той факт, що епідемічний процес цих хвороб має ряд спільних закономірностей та характеристик. Відповідні наукові дослідження, зокрема і фундаментальні, що проводяться в лабораторії епідеміології парентеральних вірусних гепатитів та ВІЛ-інфекції, спрямовані на вивчення впливу соціальних, природних та біологічних факторів на механізм передачі збудників гепатитів В, С і ВІЛ-інфекції, кількісні і якісні параметри епідемічного процесу; на підвищення ефективності профілактичних та протиепідемічних заходів за рахунок їх науково обґрунтованого корегування з урахуванням сучасних епідеміологічних особливостей цих інфекцій; на вирішення такого стратегічного питання, як підвищення інфекційної безпеки донорської крові.

Вакцинопрофілактика інфекційних хвороб має значний вплив на збереження здоров’я нації та залишається важливим науковим напрямком діяльності Інституту. Наукові розробки Інституту з цієї проблеми стали підґрунтям для припинення циркуляції “дикого” поліовірусу в Україні та сертифікації її території, як вільної від поліомієліту, у складі Європейського регіону ВОЗ; постійної корекції схем Календаря профілактичних щеплень з урахуванням сучасних епідеміологічних особливостей інфекційних хвороб в Україні та загалом у світі, впровадження нових імунобіологічних препаратів тощо. За результатами дослідження імунологічної ефективності інноваційних вакцин в умовах України та їх безпечності, до Календаря профілактичних щеплень було включено низку профілактичних препаратів, застосування яких дозволило підвищити ефективність імунопрофілактики і, як наслідок,

знизили захворюваність на інфекційні хвороби, що керуються засобами специфічної профілактики. Натепер, коли в країні має місце нестача вакцинних препаратів та накопичення прошарку населення, сприйнятливо до цих інфекцій, проблема вивчення сучасних епідеміологічних особливостей вакцинокерованих інфекцій та вдосконалення заходів профілактики постає ще гостріше, вимагає розробки науково обґрунтованого прогнозування розвитку епідемічного процесу, зокрема за результатами серологічного моніторингу, вивчення молекулярно-біологічних характеристик збудників, факторів, що впливають на умови формування та тривалість післявакцинального імунітету; експертної оцінки спалахів дитячих інфекцій з метою своєчасного реагування та встановлення дійсного контролю за інфекціями, що керуються засобами специфічної імунопрофілактики. Постійне розширення спектру вакцинних препаратів, у тому числі й збільшення числа інфекційних хвороб, для профілактики яких вони застосовуються, є свідченням незгасної актуальності проблеми вакцинопрофілактики.

Проблема поліомієліту в сучасних умовах, в тому числі в Україні, набуває все більшого значення. Ураховуючи той факт, що Україну за висновками ВООЗ віднесено до країн високого ризику циркуляції “дикого” поліовірусу в разі його завозу, це ставить під загрозу статус вільного від поліомієліту Європейського регіону ВООЗ. Вирішення проблеми полягає не тільки у площині економічних та організаційних питань, а потребує розробки методологічних підходів до оцінки стану специфічного популяційного імунітету на тлі низького рівня охоплення щепленнями дитячого населення протягом попередніх років; розробки алгоритмів епідеміологічного нагляду за гострими в'ялими паралічами / поліомієлітом з урахуванням реалій сьогодення щодо політичної та економічної ситуації в країні, реформування Державної санітарно-епідеміологічної служби України, епідеміологічних особливостей сучасного поліомієліту тощо. Натепер існує гостра необхідність відновлення в Інституті наукового супроводу Глобальної ініціативи ВООЗ з ліквідації поліомієліту та наукової розробки питань інших ентеровірусних інфекцій, кількість збудників яких збільшується щороку, так само, як і спектр пов'язаних з ними проблем, що потребують вирішення.

Кишкові інфекції поряд із респіраторними продовжують залишатися найпоширенішими у світі. Постійно розширюється етіологічний спектр

збудників кишкових інфекцій як вірусної, так і бактеріальної природи. Нора-, рота-, адено-, астра-, ейчівіруси періодично спричиняють епідемічні спалахи, що реєструють у різних регіонах світу. Нагадують про себе і бактеріальні кишкові інфекції. Прикладом є незвичайний спалах кишкової інфекції з гемолітико-уремічним синдромом та високою летальністю в Західній Європі в 2011 р., викликаний резистентною ентерогеморагічною кишковою паличкою. Поява цього нового збудника ще раз демонструє необхідність постійного моніторингу біологічних властивостей кишкових бактерій за ознаками патогенності та резистентності до абіотичних чинників, оскільки їх зміни є перманентним процесом, що впливає на особливості функціонування паразитарних систем, проявляючись на популяційному рівні у виражених змінах епідеміологічних характеристик сучасних сальмонельозів, шигельозів та вібріозів. Саме такі фундаментальні дослідження є складовою наукової тематики лабораторії кишкових інфекцій та паразитозів Інституту, оскільки ефективно управління епідемічним процесом можливе лише за умов виведення механізмів його розвитку за межі саморегуляції. Необхідно враховувати той факт, що Україна наразі залишилася без однієї з провідних баз, яка опікувалася питаннями особливо небезпечних хвороб, зокрема холерою (ДУ “Українська протичумна станція МОЗ України”, м. Сімферополь). Це потребує термінового відродження як відповідного наукового напрямку в Інституті, так і вирішення низки практичних проблем, а саме створення сховищ культур високо патогенних мікроорганізмів, надання Інституту функції координаційно-методичного центру з холери. Потребує відновлення в Інституті такий затребуваний наразі напрямок наукових досліджень, як паразитологія. У найближчій перспективі належна увага повинна бути приділена вивченню вірусних кишкових інфекцій.

Наукові роботи лабораторії експериментальної хіміотерапії вірусних інфекцій знаходяться на вістрі сучасної медицини. Створення нових профілактичних і лікувальних препаратів та основи “мімотопів”, виділених з біологічних об'єктів є унікальними розробками співробітників Інституту. На тлі відсутності вітчизняних противірусних препаратів, високої ціни брендів ліків та імпорتنих генериків, запровадження власного виробництва має бути державним пріоритетом. Підтримка з боку держави та вітчизняних виробників лікарських засобів, їх зацікавленість у втіленні у виробництво досягнень українських науковців можуть забезпе-

чити перспективний напрямок наукового розвитку Інституту.

Основні напрями наукової діяльності клініки Інституту на даний час зосереджені на вирішенні питань діагностики та лікування ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів та інфекційних уражень нервової системи.

На даний час під диспансерним наглядом в Інституті перебуває близько 3 тис. хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД, серед яких переважають пацієнти, що отримують антиретровірусну терапію за схемою 1-го ряду. У той же час, статус Інституту як науково-дослідної установи та головного наукового закладу з проблем ВІЛ-інфекції потребує розробки та впровадження нових методів та технологій лікування, вивчення особливостей перебігу та патогенезу інфекції з урахуванням мінливості як ВІЛ, так і збудників ВІЛ-асоційованих інфекцій тощо, що є задачею відповідного наукового відділу та повинно розглядатися як перспективний напрямок, особливо в комплексі з іншими зацікавленими підрозділами Інституту, вітчизняними та іноземними науковими закладами.

Завдяки сучасним науковим дослідженням відділом вірусних гепатитів та СНІДу запроваджено сучасні методи лікування вірусних гепатитів, переважно хронічних форм гепатитів В і С. На жаль, за рахунок держави фінансується лише незначна частка закупівлі протівірусних препаратів для хворих на хронічний гепатит С (у рамках виконання загальнодержавної соціальної програми). При цьому проведення діагностичних та контрольних лабораторних і інструментальних досліджень кошторисом програми не передбачено. Оскільки проблеми з фінансуванням будуть існувати й надалі, перспективою найближчого часу є налагодження системи лабораторного супроводу таких хворих в Інституті.

На базі Інституту передбачається створення науково-методичного Центру лабораторної діагностики інфекційних хвороб. Його завданням крім діагностики та верифікації діагнозу має бути впровадження сучасних науково-обґрунтованих методів, методик та алгоритмів лабораторних досліджень, надання необхідної консультативно-діагностичної, організаційно-методичної та координаційної допомоги в зазначеному напрямку іншим установам НАМН, МОЗ, закладам охорони здоров'я м. Києва.

У 2014 р. на базі Інституту створено Центр інфекційних уражень нервової системи, основними завданнями якого є: проведення наукових

досліджень з розробки нових високотехнологічних методів діагностики та лікування хворих з інфекційними ураженнями нервової системи; надання високоспеціалізованої лікувальної, консультативно-діагностичної допомоги профільним хворим з України та іноземних держав; надання консультативної, організаційно-методичної допомоги лікувальним закладам МОЗ та відомчим медичним закладам України; розробка, апробація та впровадження інструктивних, методичних, інформативних матеріалів у напрямку діяльності Центру; вирішення експертних питань з встановлення діагнозу особам з інфекційними ураженнями нервової системи. Такий Центр на даний час є першою та єдиною структурою в Україні, спрямованою на активний розвиток наукових досліджень з епідеміології, діагностики, клініки і лікування уражень нервової системи інфекційного генезу. До складу Центру входять наукові відділи: нейроінфекцій, інтенсивної терапії та детоксикації і відповідні відділення. У роботі Центру впроваджено еферентну фармакотерапію (внутрішньовенна інфузія відмитих формених елементів крові (аутологічних) з лікарськими препаратами (імунокоректорами, антибіотиками, стероїдними гормонами, вітамінами; аутогемокріотерапія з реокоректорами та стероїдними гормонами); внутрішньовенну інфузію гемолізованих ауто еритроцитів; ендолюмбальну (інтратекальну) фармакотерапію (фармакологічна модифікація аутоліквору). Тут також розроблено технології покращення ефективності патогенетичної терапії гострих та хронічних, ускладнених інфекційних станів (проведення плазмаферезу з лазерним опроміненням еритроцитарної маси для отримання детоксикаційного, протизапального, десенсибілізуючого, реокорегуючого ефекту; проведення гемосорбції з лазерним опроміненням для отримання детоксикаційного, протизапального, десенсибілізуючого, реокорегуючого ефекту; санація субарахноїдального простору (поступове м'ягкоподібне виведення ліквору і заміна його фізіологічним розчином з протимікробними препаратами); проведення озонотерапії як монотерапії, так і в поєднанні з іншими методами еферентної терапії (плазмаферез, гемосорбція, ультрафільтрація крові); технологія непрямой електрохімічної детоксикації крові в поєднанні з плазмаферезом для посилення детоксикаційного ефекту при поліорганній патології; ультрафіолетове опромінення крові в поєднанні з плазмаферезом для посилення імуномодуючої дії; технологія трансмембранної гемоксигенації крові при прогресуючій поліорганній патології,

респіраторному дістрес-синдромі, гіпоксичних станах, шоках. У відділі нейроінфекцій виконуються наукові дослідження, спрямовані на удосконалення імунотропної терапії герпесвірусної інфекції у хворих з поліорганими, в тому числі неврологічними, ураженнями. Дослідження ґрунтуються на результатах порівняльного аналізу стану клітинної ланки імунітету при активації, реактивації та персистенції герпесвірусної інфекції.

На сьогодні, як ніколи раніше, гостро постають питання, пов'язані з біобезпекою країни. Інтенсивні неконтрольовані міграційні процеси, різке погіршення соціально-економічних умов для певних верств населення, невчасне чи неналежне медичне обслуговування, неможливість при певних ситуаціях дотримання умов особистої гігієни тощо становить ризик щодо виникнення спалахів і навіть епідемій інфекційних хвороб. Суттєво впливає на погіршення епідемічної ситуації критичний стан вакцинопрофілактики дитячого та дорослого населення. На цьому тлі непередбачуваними як для здоров'я населення, так і для економіки країни можуть бути наслідки при завезенні на територію України "дикого" поліовірусу. Загалом відсутність координації у роботі різних установ системи охорони здоров'я, науково-обґрунтованого аналізу поточної епідеміологічної ситуації, рекомендацій щодо проведення своєчасних і дієвих заходів з імунпрофілактики, може суттєво вплинути на основні індикаторні показники громадського здоров'я, призвести до інтенсифікації епідемічного

процесу аж до його повної неконтрольованості та складати загрозу національній безпеці України.

Та ситуація, що складається натеper у світі з емерджентними та реемерджентними інфекційними хворобами, зокрема в 2009 р. із пандемічним грипом, а натеper із хворобою, викликаною вірусом Ебола, ще раз підкреслює, що мікроорганізми не знають кордонів. Для того, щоб їм на ці кордони вказувати, необхідно мати чітку діючу систему протиепідемічних, профілактичних, лікувальних та діагностичних заходів, а це наразі можливо лише за умов створення Центру біологічного захисту населення з науково-методичними та референс-функціями, що б дозволило вчасно реагувати на непередбачувані епідемічні ускладнення та можливі біоризики. Інститут має професійний потенціал для забезпечення функціонування такого Центру. Необхідним є створення медичної лабораторії найвищого рівня безпеки (BSL-4).

Отже, у теперішній складній період Інститут як головна установа з питань епідеміології, діагностики, лікування та профілактики інфекційних хвороб, яка має значний досвід у зазначеній галузі та забезпечена висококваліфікованими науковими спеціалістами, має бути на передньому фланзі науки у підтримці національної біобезпеки, наукової організації системи епідеміологічного нагляду, забезпеченні сучасного рівня специфічної діагностики та лікування інфекційних хвороб, а також наданні методичної допомоги закладам НАМН України, МОЗ України в зазначених напрямках.

ГУ "ИНСТИТУТ ЭПИДЕМИОЛОГИИ И ИНФЕКЦИОННЫХ БОЛЕЗНЕЙ ИМ. Л.В. ГРОМАСHEVСКОГО НАМН УКРАИНЫ": ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В.И. Задорожная, В.Р. Шагинян

ГУ "Институт эпидемиологии и инфекционных болезней им. Л.В. Громашевского НАМН Украины" В работе анализируется деятельность ГУ "Институт эпидемиологии и инфекционных болезней им. Л.В. Громашевского НАМН Украины" за период его существования, рассмотрены современные возможности и перспективные направления деятельности научных лабораторных и клинических подразделений учреждения.

Ключевые слова: эпидемиология, вирусология, микробиология, инфекционные болезни.

SI "THE L.V. GROMASHEVSKY INSTITUTE OF EPIDEMIOLOGY AND INFECTIOUS DISEASES OF NAMS OF UKRAINE": HISTORICAL ASPECTS AND PROSPECTS

V.I. Zadorozhna, V.R. Shaginyan

SI "The L.V. Gromashevsky Institute of Epidemiology and Infectious Diseases of NAMS of Ukraine" The paper analyzes achievements of the SI "The L.V. Gromashevsky Institute of Epidemiology and Infectious Diseases of NAMS of Ukraine" during the period of its existence, discussed current opportunities and future directions of scientific laboratory and clinical departments of the Institution.

Key words: epidemiology, virology, microbiology, infectious diseases.